

دانشگاه‌های دولتی و چالش درآمدهای غیرشهریه‌ای

نزدیک به ۲ ماه از ارائه لایحه بودجه سال ۹۹ دانشگاه‌ها گذشته و برداشت مدیران دانشگاه‌های دولتی تنها عدم اداره دانشگاه‌ها بوده است!

محمد رضا حیاتی

دبیرگروه دانشگاه

اواسط آذرماه بود که لایحه بودجه سال ۹۹ کل کشور با جمع منابع ۱۹۸۸ هزار میلیارد تومانی و بودجه عمومی ۴۸۴ هزار میلیارد تومانی منتشر شد. لایحه‌ای که در همان هفته‌های ابتدایی انتشار، با تحلیل‌های مختلفی از سوی کارشناسان حوزه‌های مختلف همراه شد. یکی از این حوزه‌ها موضوع اعتبارات مراکز آموزش عالی و دانشگاه‌ها بود که «فرهیختگان» در هفته‌های اخیر و در سلسله گزارش‌هایی از زوایای مختلف اعتبارات مراکز آموزش عالی را مورد بررسی قرار داد. این روزنامه در شماره ۲۹۳۱ در گزارشی با عنوان «بودجه ۶۳۹ میلیاردی برای اتاق‌های فکر وزارت علوم» نگاهی به بودجه ۱۸ پژوهشگاه بزرگ کشور داشت. در آن گزارش که با واکنش وزارت علوم نیز همراه شد، بدون هیچ گونه برداشتی تنها میزان ریالی بودجه این پژوهشگاه‌ها مورد توجه قرار گرفت. در شماره ۲۹۳۲ و در گزارشی با عنوان «سهم پارک‌های علم و فناوری از بودجه وزارت علوم فقط ۱/۷ درصد» ضمن بررسی سهم پارک‌های علم و فناوری از بودجه ۱۹ هزار و ۵۸۰ میلیارد تومانی (بدون احتساب بودجه تملک‌داری‌های سرمایه‌ای) وزارت علوم، همداری نسبت به ناپدید شدن این سهم داده شد. سهم پارک‌های علم و فناوری در بودجه درحالی قابل اهمیت است که تغییر مدل توسعه اقتصادی کشور به سمت تولید «دانش محور» تنها بسا ایجاد و حمایت از پارک‌های علم و فناوری و استقرار و فعالیت شرکت‌های دانش بنیان خواهد بود و اگر این مسیر هموار نشود، گزاره‌های بعدی درآمدی دانشگاه‌ها، که همان قبول سفارش از صنعت است، ممکن نخواهد بود. در شماره ۲۹۳۴ «فرهیختگان» در گزارشی با عنوان «خطر کاهش بودجه آموزشی در دانشگاه‌های دولتی» به تکنیک بودجه خدمات رفاهی، آموزشی و پژوهشی مورد بررسی قرار گرفت، در این گزارش روی این موضوع تأکید شد که دولت بودجه خدمات رفاهی و آموزشی را که ارتباط مستقیم با «زیست» دانشگاهی یک دانشجو دارد، کاهش داده و در مقابل بودجه پژوهشی را به صورت قابل‌تأملی افزایش داده است و نهایتاً در شماره ۲۹۴۲، با عنوان «دانشگاه‌های تهران در سال ۹۹ از کجا پول درمی‌آورند؟» بررسی بودجه درآمدی ۱۰ دانشگاه بزرگ تهران نشان داد؛ دولت سهم بالایی را برای درآمدهای شهری‌های و خدماتی در نظر گرفته است. این مساله از آنجا نشأت می‌گیرد که بودجه دولتی نمی‌تواند تمام هزینه‌های دانشگاه‌ها را پوشش دهد، لذا دولت‌ها ترجیح می‌دهند به جای اختصاص بودجه، نهادها را به سمت درآمدزایی و تأمین بودجه موردنیاز خود ببرند؛ به‌طور مثال در لایحه درآمدی سال ۹۹ دانشگاه‌های کشور، دانشگاه تهران باید در سال ۹۹ با ارائه خدمات مختلف، ۳۰۸ میلیارد تومان درآمد کسب کند! مساله‌ای که جدای از محقق شدن آن، دولت رسماً دانشگاه‌های دولتی را که دانشگاه‌های «نخبگانی» هستند، مأمور به درآمدزایی به هر شیوه‌ای کرده است.

اعتراض‌ها آغاز شد

حوادث اخیر کشور بحث ماجرای بودجه را به‌طور عمومی و مطالبات تخصصی به خلأ برد. البته در همین فضا نیز مسئولان وزارت علوم و دانشگاه‌ها به اظهار نظر پرداختند و می‌شد پیش‌بینی کرد با توجه به افزایش زیر ۱۰ درصدی بودجه دانشگاه‌ها در سال ۹۹ نسبت به سال جاری جهت‌گیری این موضع‌گیری‌ها به چه سمتی خواهد بود. محمد تقی نظربور، معاون اداری، مالی و مدیریت منابع وزارت علوم از همان روزهای انتشار بودجه دانشگاه‌ها بیان می‌کند: «در حال حاضر کمتر از ۶۰ درصد اعتبارات مصوب دانشگاه‌ها تخصیص پیدا کرده که البته میزان آن در دانشگاه‌ها متفاوت است، اما در مجموع متوسط ۹ ماهه تخصیص دانشگاه‌های ما حدود ۵۷ درصد است.» نظربور در این مصاحبه بعد از گله‌مندی از تخصیص بودجه سال ۹۹، با بیان اینکه این افزایش بودجه حدود ۱۰ درصد است و این امر اداره دانشگاه‌ها را با مشکل روبرو می‌کند، می‌گوید: «ما معتقد هستیم این میزان نیاز دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی ما را برطرف نمی‌کند، چراکه نیازهای این مراکز صرفاً در بخش پرداخت حقوق نیست بلکه فعالیت‌های پژوهشی و تحقیقی را نیز شامل می‌شود.» البته این موضع‌گیری وزارت علوم طی روزهای اخیر توسط روسای دانشگاه‌ها به تکرار دیده شده است. جبارعلی ذاکری، رئیس دانشگاه علم و صنعت ایران وضع بودجه اسامال دانشگاه را یک سرعت‌گیر در فعالیت‌های علمی عنوان کرده و می‌گوید: «بودجه‌ای که به دانشگاه‌ها اختصاص می‌دهند تنها برای حقوق و مزایای کارکنان استفاده می‌شود. در واقع با توجه به افزایش دستمزد رشد اعتبارات ما منفی است، چرا که تخصیص بودجه به دانشگاه‌ها که متولی فعالیت‌های علمی و پژوهشی کشور هستند، باید با نگاه متفاوت و ویژه‌ای در اعتبارات در نظر گرفته شود. متأسفانه اسامال هم مانند سال گذشته درصد اختصاص داده‌شده تا مبلغ واریزی فاصله زیادی دارد.» محمد تقی احمدی، رئیس دانشگاه تربیت مدرس درباره آخرین وضعیت تخصیص بودجه دانشگاه‌ها می‌گوید: «در حال

حاضر با گذشت ۱۰ ماه از سال تقریباً ۵۵ درصد از بودجه جاری خود را دریافت کرده‌ایم، درحالی که ما انتظار داشتیم بیش از ۷۰ درصد از بودجه تخصیص می‌یافت. متأسفانه این وضعیت تخصیص بودجه مطالبات زیادی را برای دانشگاه‌ها ایجاد کرده است.» او می‌گوید: «سال آینده سال بسیار سختی خواهد بود و برخی دانشگاه‌ها به خصوص دانشگاه‌های بزرگ و سطح یک در بودجه سال ۹۹ بیشتر متضرر شده‌اند.» او در این مصاحبه جریان کسری بودجه را به‌نوعی افزایش خدمات دانشجویی از جمله سلف و خوابگاه عنوان می‌کند. سیداحمد محمدی، رئیس دانشگاه امیرکبیر در گفت‌وگو با رسانه‌ها با اشاره به افزایش حدود چهار درصدی بودجه دانشگاه برای سال ۹۹ می‌گوید: «با توجه به میزان تورم و افزایش حدود ۲۰ درصدی حقوق و مزایای پرسنل، این میزان افزایش بودجه به هیچ عنوان کفاف اداره دانشگاه را نخواهد داد.» سلیمی، رئیس دانشگاه علامه طباطبایی در همایشی با بیان اینکه «با دست‌های بسته تصمیم می‌گیریم»، می‌گوید: «مشکلات بودجه‌ای در کنار قوانین و مقررات دست و پا گیر در دانشگاه‌ها، قدرت مانور مدیریت را به حداقل ممکن رسانده و دنبال این هستیم که با نهادهای نظارتی تعامل کنیم تا لاقول در چارچوب مقررات فعلی مانورهای مدیریتی روسای دانشگاه‌ها به‌گونه‌ای باشد که بتوانند از منابع و امکانات موجود بیشتر استفاده کنند. اینکه گفته می‌شود حدود ۸۵ درصد از بودجه دانشگاه‌ها تخصیص می‌یابد، به معنای توانایی صرف دانشگاه‌ها در انجام هرگونه فعالیت است؛ چرا که همین مقدار پرداختی از سوی دولت نیز صرف پرداخت حقوق و دستمزد در این مراکز می‌شود.»

حرف‌های تکراری

با یک جست‌وجوی ساده و رجوع به بازه‌های تاریخی «فصل» بودجه بندی دانشگاه‌ها می‌توان گفت، این دست موضع‌گیری‌ها، تقریباً جزء حرف‌های همیشگی مسئولان دانشگاه‌های دولتی بوده

ردیف	دانشگاه	بودجه ۹۹ (میلیارد تومان)	بودجه ۹۸ (میلیارد تومان)	تعداد دانشجویان	اعضای هیات علمی
۱	تهران	۶۸۸	۶۰۲	۵۲۱۵۴	۳۳۰۵
۲	شهیدبهشتی	۴۲۳	۳۹۲	۱۷۰۰۰	۱۲۹۰
۳	الزهرا	۱۵۶	۱۴۵	۹۴۰۰	۶۰۰
۴	صنعتی شریف	۳۸۷	۳۴۱	۱۰۲۴۲	۴۸۰
۵	صنعتی امیرکبیر	۳۲۲	۲۸۶	۱۴۴۳۰	۵۸۵
۶	علم و صنعت	۲۷۷	۲۶۹	۱۰۸۳۷	۶۰۸
۷	خواجه نصیر	۱۶۰	۱۴۳	۷۰۹۰	۶۰۵
۸	علامه طباطبایی	۲۶۶	۲۴۸	۱۶۴۸۷	۱۵۱۳
۹	تربیت مدرس	۳۵۸	۳۲۱	۹۲۰۰	۶۶۷
۱۰	خوارزمی	۲۲۹	۲۰۹	۱۴۵۴۲	۴۸۰

آمارهایی از پایان نامه‌ها و رساله‌های دکتری با موضوع «شتاب دهنده» (ایران‌داک)

۱۱۷

در سال ۱۳۹۷

۱۳۲

در سال ۱۳۹۶

۱۱۵

در سال ۱۳۹۵

۸۴

در سال ۱۳۹۴

۷۴

در سال ۱۳۹۳

۶۹

در سال ۱۳۹۲

۶۳

در سال ۱۳۹۱

است؛ سال گذشته در همین روزها یکی از مدیران وزارت علوم گفته بود تا مین حقوق از طرف وزارت علوم عدد بسیار بزرگی است که گاهی از اعلام و پرداختن به آن «ترس» داریم. یا وزیر علوم در تابستان سال جاری گفته است: «امسال نگران هستیم در تابستان سال جاری گفته تجهیز خوابگاه‌ها را تأمین کنیم.» البته این تصویرسازی و اعتراف به عدم اداره دانشگاه‌ها در سخنان رئیس بزرگ‌ترین دانشگاه کشور نیز دیده می‌شود. محمود نیلی‌احمدآبادی، رئیس دانشگاه تهران در همان زمان گفته است: «ممکن است نتوانیم دانشگاه را با بودجه کمتر اداره کنیم. باید بینیم موضوع کاهش بودجه در دانشگاه‌ها چقدر جدی است. خود دوستان هم می‌دانند؛ ۸۵ درصد بودجه‌ای که دولت به ما می‌دهد، صرف حقوق و دستمزد می‌شود. این درحالی است که هزینه‌های مربوط به بخش تغذیه هم به شدت افزایش پیدا کرده است. اسامال هم حجم بیشتری از دانشجویان برای استفاده از خدمات غذایی مراجعه خواهند کرد و ما هشت درصد قیمت تمام‌شده را از دانشجویان دریافت می‌کنیم. اگر مثل سال گذشته اعتبارات ویژه‌ای در این خصوص اختصاص پیدا نکند، حتماً در این قسمت هم دچار مشکل خواهیم شد.»

چشم‌داشت به «شیر نفت»

جمع‌بندی موضع‌گیری‌های روسای دانشگاه‌های بزرگ کشور یک معنی بیشتر نمی‌دهد و آن هم این است که وابستگی شدید دانشگاه‌ها به شیر نفت مدیران دانشگاهی را در تعریف جایگزین‌های مالی و اعتباری بی‌انگیزه کرده است. هر از چندگاهی خبرهایی از قراردادهایی میان دانشگاه‌ها و مراکز صنعتی منتشر می‌شود، اما کمتر رئیس دانشگاهی از اداره دانشگاه به صورت «غیررفتی» سخن گفته است.

چندی پیش مدیرکل ارتباط با صنعت وزارت علوم آمارهایی تازه از میزان قراردادهای میان دانشگاه‌ها و مراکز صنعتی و اجتماعی ارائه داد. براساس این آمارها ۲۰ دانشگاه در مجموع ۶ هزار و ۸۵۳ قرارداد ارتباط با صنعت و جامعه را در دست اجرا دارند که دانشگاه تهران، صنعتی شریف و صنعتی اصفهان دارای بیشترین قرارداد هستند. البته در این گزارش عدد و رقم‌های قابل توجهی عنوان می‌شود. این مدیر وزارت علوم مدعی می‌شود: «قراردادهای ارتباط با صنعت در جامعه در یک سال گذشته بیش از هشت هزار قرارداد بوده، از سوی دیگر مبلغ این قراردادها از سال ۹۲ از ۳۳۵ میلیارد تومان در مسیر رشد قرار گرفته تا اینکه در سال گذشته به ۱۹۵۳ میلیارد تومان افزایش یافته است.» این درحالی است که او چندی قبل در مصاحبه‌ای با فارس عدد و رقم‌های دیگری را مطرح می‌کند: «در سال ۹۶ چهار هزار و ۷۲۳ قرارداد بین دانشگاه‌های سراسر کشور و صنعت منعقد شده که درآمد حاصل از این قراردادها در یک سال ۹۵۲ میلیون تومان بوده است. این درحالی است که تعداد قراردادها در سال ۹۵ حدود چهار هزار و ۲۴۹ درآمد حاصل از آنها ۸۶۳ میلیون تومان بوده است.»

عدد و رقم‌های متناقض درآمدی دانشگاه‌ها و اعلام نشدن دقیق آن دو برداشت عمده می‌تواند داشته باشد؛ اول اینکه یکی از دلایل عدم تخصیص کل بودجه در نظر گرفته‌شده دولت برای یک دانشگاه شاید ناشی از نبود گزارش‌های دقیق دانشگاه‌ها از میزان واقعی بودجه برای انجام امور جاری خود باشد، موضوعی که در برخی مصاحبه‌های مسئولان دانشگاهی نیز دیده می‌شود، به‌طور مثال معاون برنامه‌ریزی و فناوری اطلاعات دانشگاه تهران چندی پیش در گفت‌وگویی با یکی از رسانه‌ها گفت: «در سال جاری دانشگاه تهران تاکنون با درآمدهای اختصاصی توانسته خود را اداره کند.» درآمدهایی که هیچ‌گاه به صورت دقیق و تفصیلی از سوی دانشگاه‌ها منتشر نمی‌شود! نکته دوم همین عدم شفافیت مقدار نهایی درآمد‌ها، قطعاً یکی از دلایل بی‌انگیزگی منابع درآمدزایی قابل اتکا همچون خیرین، اوقاف و مراکز صنعتی خواهد بود.

زنگ خطر خالی شدن رشته‌های علوم پایه از نخبگان

معاون آموزشی دانشگاه کردستان با اشاره به اینکه افراد نخبه رشته‌های علوم پایه را انتخاب نمی‌کنند، گفت: «زنگ خطر خالی شدن رشته‌های علوم پایه از افراد نخبه به صدا درآمده است.» عادل مرده در گفت‌وگو با ایسنا، عنوان کرد: «حدود ۴۰ هزار نفر از برترین متقاضیان کنکور سراسری، انتخاب‌شان رشته‌های پزشکی یا دانشگاه فرهنگیان است و افراد نخبه رشته‌های علوم پایه را انتخاب نمی‌کنند و زنگ خطر خالی شدن رشته‌های علوم پایه از افراد نخبه به صدا درآمده است که اثر منفی آن را ۱۰ سال آینده می‌توان مشاهده کرد.» او پیشنهاد ایجاد مشوق از سوی دانشگاه برای گرایش نخبگان و افراد توانمند به این رشته‌ها را مطرح کرد و گفت: «این مساله کل کشور را در بر گرفته و باید به صورت جدی برای آن چاره‌اندیشی شود.»

افتتاح اولین سلف سرویس وی‌ای‌پی دانشجویی

سلف سرویس دانشجویی مسکانباز و مجهز دانشگاه دریانوردی و علوم دریایی چابهار، با حضور معاون رئیس جمهوری و رئیس سازمان برنامه‌ریزی و بودجه به بهره‌برداری رسید. سلف سرویس جدید دانشگاه دریانوردی و علوم دریایی چابهار با صرف اعتباری بالغ بر ۵۰ میلیارد ریال در زمینی با مساحت بیش از سه هزار مترمربع با زیربنای دو هزار و ۵۰۰ مترمربع در دو طبقه ساخته شده است. این سلف سرویس دارای رستوران وی‌ای‌پی (VIP) و فضاهای جداگانه‌ای با ظرفیت پخت و آماده‌سازی چهار هزار پرس غذا در روز، مجهز به کلیه تجهیزات صنعتی پخت‌وپز، آماده‌سازی و سروغذا و پشتیبانی فضاهای جانبی شامل تراس و سالن‌های غذاخوری با وی‌وی کامل دریا، واحد انبارهای نگهداری مواد اولیه، واحد سردخانه ۲۰ تنی زیر صفر و بالای صفر و فضاهای اداری و خدماتی است.

افزایش شدن سرفصل جنایات آمریکا به دروس دانشگاهی

رئیس جمهوری قانون الزام دولت در تعیین سرفصل «جنایات و توطئه‌های آمریکا» در کتب درسی مدارس و دانشگاه‌ها را روز چهارشنبه دوم بهمن‌ماه برای اجرا به وزارتخانه‌های آموزش و پرورش، علوم، تحقیقات و فناوری بهداشت، درمان و آموزش پزشکی ابلاغ کرد. محمدرضا آهنجیان، مدیرکل دفتر برنامه‌ریزی آموزش عالی وزارت علوم در گفت‌وگو با ایرنا درباره زمان گنجانده شدن سرفصل برنامه درسی جنایات و توطئه‌های آمریکا در برنامه‌های درسی، اظهار داشت: «به احتمال زیاد این سرفصل از مهرماه ۹۹ وارد مقطع کارشناسی دانشگاه‌ها می‌شود.» او تأکید کرد: «این سرفصل از روز چهارشنبه دوم بهمن‌ماه در دستور کار وزارت علوم، تحقیقات و فناوری قرار گرفت.» مدیرکل برنامه‌ریزی آموزش عالی وزارت علوم افزود: «این سرفصل در شورای گسترش آموزش عالی وزارتخانه مورد بررسی قرار می‌گیرد.»